

maj 2012

75388

Promocija volontiranja mladih u Bosni i Hercegovini

Volontiranje jača socijalnu koheziju i doprinosi inkluzivnom nacionalnom i regionalnom rastu;¹ zajednica, volonteri, šire društvo; svi imaju koristi. Kroz svoj rad, volonteri razvijaju širok spektar korisnih vještina, stiču znanje i sreću se s ljudima i situacijama, koji im otvaraju vrata za buduće prilike.

U Bosni i Hercegovini (BiH), volonterski rad nije nov koncept; ima duboke korijene u kulturi. Međutim, još uvijek nije razvijen strateški i strukturni pristup volontiranju, uključujući i nacionalni okvir s čvrstim zakonskim i institucionalnim smjernicama. Ova bilješka istražuje mogućnost za širenje volontiranja mladih u BiH, tako da mladi mogu (i) povećati mogućnosti za svoj socijalni i ekonomski razvoj; (ii) dati vrijedan doprinosi dobrobiti zajednice; i (iii) olakšati prelazak na produktivno zapošljavanje odraslih i ostvarivanje građanskih prava. Ova bilješka daje pregled historije volontiranja u BiH, te pregled postojećeg okvira, uključujući institucionalne i zakonske dimenzije; opisuju i vrši poređenje normi volonterskog sektora u Evropskoj Uniji, Sloveniji i Hrvatskoj, i identificira dobre prakse u ovim zemljama za širenje i promociju volonterskog rada. Završava se mogućnostima i izazovima za volonterski sektor i preporukama za unaprjeđenje praksi, naročito među mladima u Bosni i Hercegovini.

I. Volonterski sektor u Bosni i Hercegovini

Istorijski kontekst

Volontiranje ima dugu historiju u BiH, povezano je s jakom solidarnošću zajednice. Članovi porodice i susjedi pomažu onima kojima je potrebna pomoć (npr. pri organizaciji značajnih društvenih događaja kao što su vjenčanja ili sprovodi). Ovaj duboko-ukorijenjeni običaj se naziva "moba" i naročito je čest u ruralnim područjima.² Tradicionalno, vjerske institucije takođe potiču volontiranje. Četiri glavne religije zastupljene u BiH (islam, pravoslavlje, katolicizam i judaizam) daju "osnovu za određene društvene norme, kao što su uzajamna pomoć i dobrovoljni rad u korist šire zajednice",³ naročito, organiziranu pomoć najugroženijima. Ova tradicija se nastavlja i danas, volonterskim aktivnostima, koje organizira široki krug organizacija građanskog društva.

Nakon Drugog svjetskog rata, u novoosnovanoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, vjerske grupe su izgubile značaj, a volontiranje je nadgledala država. Međutim, u zajednicama je i dalje bilo mogućnosti za volontiranje, posebno za mlade, iako zakonski nije bilo priznato. Državne vlasti su organizirale i

1 Eurofound, 2011.

2 CEV, 2008.

3 Kačapor, 2002.

kontrolirale neplaćeni rad putem nekoliko državnih organizacija, npr. Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije (SSRNJ). Aktivnosti su se organizirale na više nivoa državne uprave.⁴ Djeca su uglavnom učestvovala u okolišnim aktivnostima, putem obaveznih školskih programa; članovi Saveza socijalističke omladine (SSO) su učestvovali u popularnim radnim akcijama, koje su pružale pomoć na radovima velikog obima, vezanim za obnovu i izgradnju zemlje. Učestvovanje mladih se smatralo jako pozitivnim, iako je većinu tzv. "dobrovoljnog" rada organizirala centralna vlast, a nedostajalo mu je društvene ili demokratske uključenosti ili vlasništva od strane zajednice.⁵

Razumljivo, od tada se na volontiranje gledalo kao na nešto *reaktivno*, ne proaktivno, što dijelom objašnjava zašto volonterski sektor u BiH nije dovoljno razvijen⁶. Nakon rata iz 1990tih i uspješne implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma, razvoj građanskog društva i volontiranja su se usmjerili na humanitarnu pomoć i obnovu i razvoj. Obzirom da lokalne i entitetske vlasti u BiH imaju ograničena sredstva za pružanje socijalnih usluga, koristeći postojeću infrastrukturu, nevladin i volonterski sektor su preuzeli glavnu ulogu u socijalnim uslugama i aktivnostima razvoja zajednice.⁷ U posljednje vrijeme su u BiH uloženi značajni naponi na izgradnji građanskog društva i širenju volontiranja; što sada daje rezultate – broj volontera raste, posebno među mladima.⁸

Volonteri i zakonski propisi

U BiH volonterski rad podliježe određenim zakonskim propisima. Na nivou zemlje, Strategija smanjenja siromaštva za BiH navodi da se treba usvojiti zakonodavstvo za promociju volonterskog rada u sistemu socijalne zaštite. Slično tome, tokom perioda 2004-2008 NVO su radile na podizanju svijesti o potencijalnim koristima od zakonodavstva kojim bi se formalno priznali i zaštitili volonteri i volontiranje. Radna grupa koju su činili volonteri Ujedinjenih naroda, domaćih i međunarodnih organizacija i predstavnici vlasti, uradila je na državnom nivou nacrt Zakona o volontiranju, koji tek treba biti usvojen od strane Parlamenta na nivou FBiH ili države.⁹

Na entitetskom nivou, Republika Srpska (RS) je usvojila

Zakon o volontiranju u julu 2008. Zakon definiše prava i obaveze volontera i volonterskih organizacija (npr. ugovori između volontera i organizacija).¹⁰ Lokalne vlasti su opredjeljene za definiranje mehanizama priznavanja i nagrađivanja volontiranja u lokalnim zajednicama. Zakon o volontiranju definiše principe, kao što su jednak tretman, zaštita, prevencija zloupotrebe (posebno maloljetnika); navodi kriterije za refundiranje troškova ostvarenih tokom volonterskog rada (putni troškovi, neophodna radna odjeća i oprema, obrok i smještaj, obuka i zdravstvena zaštita). Zakon navodi da volonteri, koji putuju do mjesta rada, imaju pravo na avans za putne troškove u iznosu koji ne prelazi 50 procenata službenih dnevnica državnih službenika; Zakon takođe detaljno navodi kazne za nepridržavanje, uključujući i novčane. Početkom 2009. radna grupa iz Federacije BiH je razmatrala Zakon o volontiranju i obavila konsultacije s predstavnicima građanskog društva i stručnjacima. Do kraja 2009. imali su nacrt zakona, koji je prezentiran Komisiji za mlade Parlamenta Federacije.¹¹ Proces je nastavljen u 2011. i 5. decembra, na Međunarodni dan volontera, Komisija za mlade je uputila nacrt Zakona o volontiranju Parlamentu Federacije. Komisija je dala uvjerenja da će novi zakon urediti volontiranje i priznati dugoročno volontiranje kao radno iskustvo. Zakon je ušao u parlamentarnu proceduru; očekuje se razmatranje nacrta Zakona na prvoj redovnoj sjednici Parlamenta Federacije u 2012.

Volontiranje mladih

U 2005. NVO je uspostavila prvu lokalnu volontersku službu (LVS) u BiH u Banja Luci – Komunikacijski centar za mlade (KCM). LVS osigurava osnovnu strukturu za poticanje građana da volontiraju, pomaže organiziranje i koordinaciju lokalnog volonterskog rada i dobivanje javnog priznanja za doprinos lokalnom razvoju. U partnerstvu s NVO-ima, KCM je uspostavio još nekoliko lokalnih volonterskih službi u BiH.¹² U 2009. je osnovana deveta po redu volonterska služba u Brčkom, u okviru Crvenog križa. LVS pomaže izradi volonterskih programa koji odgovaraju potrebama zajednice.¹³ Danas, svih devet LVS radi unutar neformalne mreže LVS "Volontiram!", koja je osnovana u svrhu razvoja i promocije volontiranja.

4 YCC Banja Luka, 2005.

5 Milošević 2005.

6 Kačapor, 2002.

7 Kačapor, 2002.

8 UNDR, 2009.

9 UNV, 2011.

10 YCC Banja Luka, 2011b.

11 LVS BH, 2011.

12 To su bili Sarajevo, Doboj (RS), Mrkonjić Grad (RS), Srebrenica (RS), Trebinje (RS), Bugojno (Federacija BiH) i Tuzla (Federacija BiH).

13 KCM Banja Luka, 2011a.

KCM Banja Luka, koji je neformalni volonterski centar za BiH, administrira "Volontiram!"

Na nivou BiH, za mlade i politiku mladih je odgovorna Komisija za koordinaciju pitanja mladih pri Ministarstvu civilnih poslova. Iako BiH nije uskladila pravnu definiciju mladih, na entitetskom nivou postoji određeno zakonodavstvo o mladima; u RS je Zakon o organizacijama mladih usvojen u 2004, ali FBiH nema sličan zakon, niti politiku, a ni FBiH, ni RS nemaju akcione programe za mlade.

Jačanje NVO u BiH je dovelo do povećanja inicijativa za mlade volontere na svim nivoima, uključujući razmjene na nivou države i međunarodnom planu i lokalne programe. Međutim, stopa volontiranja u zemlji, službeno i dalje ostaje niska; u 2009. je bila samo 4,5 procenta stanovništva.¹⁴ U 2002. osobe ispod 34 godine starosti su činile 70 procenata svih volontera u BiH, prema UNV.¹⁵ U 2009., UNDP-ovo istraživanje je utvrdilo "da su većina volontera mladi tj. studenti i srednjoškolci"¹⁶

Većina mladih volontera nema zaposlenja i stoga ne ostvaruju prihod. Međutim, anketa iz 2007. je otkrila da su mnogi volonteri imali barem neki plaćen posao u prošlosti, dok je manja vjerovatnoća da volontiraju ljudi koji nikad nisu imali plaćen posao.¹⁷ Anketa je otkrila da 86 procenata ljudi između 24 i 30 godina života nije nikad volontiralo jer nemaju vremena, ili nisu imali informacije o mogućnostima volontiranja, ili jer tih mogućnosti nema. Međutim, prema iskustvu LVS iz Banja Luke, mladi bi rado volontirali, posebno na lokalnom nivou i dugoročnijim angažmanima trajanja dva do šest mjeseci, ali je takvih angažmana premalo da bi se zadovoljila potražnja za njima. Od kad su LVS uspostavljene, lokalne strukture su postale efektivnije i popravile odnos između potražnje i ponude volonterskih angažmana. Procjene ukazuju da bi se 10-30 procenata mladih moglo smatrati potencijalnim volonterima, ali još uvijek nemaju dovoljno informacija o prilikama za volontiranje i koristima od toga.¹⁸ Mladi volonteri predstavljaju ogroman potencijal za BiH, ali stvaranje organiziranog kadra volontera zahtijeva ulaganja u promociju, infrastrukturu i zakonodavstvo o volontiranju. Sljedeći odjeljak ističe međunarodna iskustva, koja bi se mogla prihvatiti u BiH da bi se to ostvarilo.

II. Volontiranje u EU i izabranim susjednim zemljama

Volonteri uobličavaju evropsko društvo

Studija Evropske komisije iz 2010. procjenjuje da 100 miliona Evropljana volontira.¹⁹ Najaktivniji volonteri su odrasli dobi 30 do 50 godina. Međutim, broj mladih i starih volontera raste u cijeloj Evropskoj Uniji. Među najznačajnije razloge navedene za volontiranje spada, rad na ostvarivanju karijere, što pokazuje široko-rasprostranjeno uvjerenje da je volontiranje oduvijek bilo uspješna i jeftina strategija sticanja vještina i kontakata potrebnih za dalje zapošljavanje.

Nije iznenađujuće da je volontiranje značajna komponenta strategije rasta "Evropa 2020", koja ima za cilj povećanje stope zaposlenosti u EU, pomaganjem ljudima da steknu nove vještine i da se prilagode promjenama na tržištu rada. Širi društveni uticaji volontiranja doprinose ostvarivanju ključnih ciljeva politika EU, kao što su socijalna inkluzija, zapošljavanje, obrazovanje i sticanje vještina.²⁰ EU potvrđuje volontiranje kao važan oblik učenja, osiguranjem sredstava za volonterske aktivnosti, kao što su Program: Mladi u akciji (Evropska volonterska služba), Program: Evropa za građane, i Program cjeloživotnog učenja.

Namjera je da evropski pasoš vještina (ESP) postane priznati pan-evropski ekvivalent instrumenta volonterskih pasoša, koje sada koriste neki volonterski centri na domaćem ili regionalnom nivou.²¹ U skladu s tim, volonterski centri će biti zajedno odgovorni za promociju ESP među poslodavcima u cijeloj Evropi. Koncept ESP je formalan proces vrednovanja stečenih vještina od treće strane, koji omogućava imaocima pasoša da iskoriste znanje i vještine koje su stekli za traženje zaposlenja ili volontiranje u cijeloj Evropi. Podobne treće strane mogu obuhvatiti centre za obuku, preduzeća, škole ili volonterske organizacije. ESP potvrđuje vještine i kompetencije imaoaca pasoša i evidencija se čuva na siguran način u centralnoj bazi podataka, osiguravajući tačnost.²²

Evropska godina volonterskog rada u 2011. je promovirala aktivna građanska prava. U EU, politička događanja su

14 UNDP, 2009.

15 Kačapor, 2002.

16 UNDP, 2009.

17 Powell et al, 2007.

18 Powell et al, 2007.

19 UNV, 2009.

20 EC, 2011.

21 CEV, 2011.

22 DTI, 2011.

EU primjer dobrih praksi i Razvoj evropskog pasoša vještina (ESP)

(Evropski Infonet, 2011.)

EC planira pokrenuti novi ESP do novembra 2012. U taj ESP će se upisivati vještine stečene tokom pripravnčkog staža i volontiranja (kod kuće i u inostranstvu). ESP će pokazivati sposobnosti i iskustvo onih koji traže posao putem medija koji je tačan, transparentan i uporediv; ESP će vrednovati vještine i kompetencije stečene tokom studiranja, volontiranja i zaposlenosti.

utila na volontiranje i poduzeti su brojni napori na promociji volonterskog rada. U 1997. međunarodna konferencija je usvojila Deklaraciju 38 o volontiranju; slijedom toga, dokumenti na nivou EU su naglasili ulogu volontizma i naveli podršku za volontere u cijeloj Evropi. Nedavno je društvena i ekonomska vrijednost volonterskog rada istaknuta u dokumentima EU, koji zahtijevaju kvantificiranje njegove ekonomske vrijednosti. U 2011. EC je pokrenula Godinu volonterskog rada na promociji aktivnih građanskih prava, za poticanje: (i) dijaloga o volontiranju; (ii) razmjene dobrih praksi; (iii) podizanje svijesti javnosti; (iv) umrežavanje među sektorima.²³

Malo zemalja EU ima nacionalno zakonodavstvo kojim se uređuje volontiranje.

U EU ne postoji jedinstveno zakonodavstvo zbog različitosti i složenosti sektora volontiranja u zemljama članicama. Malo zemalja ima nacionalnu strategiju volontiranja, ali u većini postoji zakonski okvir koji je usvojen nakon 2001., UN-ove međunarodne godine volontera. O volontiranju ima malo informacija/podataka; i oni koji postoje su često nestrukturirani i nestandardizirani. Zemlje koje imaju zakonski okvir o volontiranju imaju malo informacija o njegovom učinku. Čak i manje zemalja je identificiralo ciljeve ili donijelo aranžmane formalnog izvještavanja i monitoringa sektora volontiranja. Međunarodna organizacija za rad priprema set međunarodnih smjernica za redovno prikupljanje statistika o volontiranju, što će omogućiti poređenje među zemljama.²⁴

Primjer dobrih praksi iz Češke

(AVSO & CEV, 2003.)

Akreditacija organizacija koje daju volontere

U Češkoj država usmjerava sredstva za finansiranje organizacija koje daju volontere, koje su odobrene od strane države. Dobivena podrška može pokriti do 70 procenata troškova volontera. Ljudi koji volontiraju minimum 20 sati sedmično imaju pravo na zdravstveno osiguranje i socijalnu zaštitu koje pokriva država.

Nezaposleni volonteri

Od 2000. češko Ministarstvo rada i socijalne zaštite pruža podršku nezaposlenima, oni imaju pravo obavljati volonterske poslove bez da izgube pravo na naknadu po osnovu nezaposlenosti. U taj nacionalni program su uključeni nezaposleni mladi kao volonteri. Jedan dan sedmično pohađaju obuku. Nakon prve godine, program je otvoren i za ostale nezaposlene, kao i za osobe na porodiljskom dopustu. Nekoliko Centara za zapošljavanje je takođe počelo saradnju s ovim programom. Međutim, iako se volontiranje pokazalo korisnim za nezaposlene, ne bi nikad trebalo biti zamjena za socijalne mjere uvedene za pomoć nezaposlenima.

Bez obzira na nedostatak podataka, volontiranje postaje sve značajnije u nacionalnim programima i mnoge zemlje planiraju donijeti zakone, strategije ili politike u tom smislu. Neke zemlje koriste zakone o volontiranju za usmjeravanje sredstava, nudeći akreditaciju volonterskih aktivnosti, koje podržavaju ostvarivanje ciljeva vladine politike javnih usluga.²⁵ Većina članica EU pruža podršku volontiranju putem poreskog režima, obično refundiranjem troškova volontera i oslobađanjem neprofitnih aktivnosti od plaćanja poreza.²⁶ Na primjer, po rumunskom Zakonu o volontiranju (2001.), troškovi koji se refundiraju volonterima su oslobođeni od poreza.²⁷ U Njemačkoj, volonteri mogu dobiti poresku olakšicu do iznosa od 500 EUR godišnje. Ostale poreske pogodnosti uključuju veće poreske olakšice za prihod ostvaren od aktivnosti obuke, oslobađanje od plaćanja poreza na prihod od članarine udruženja, što se klasificira kao poseban rashod.²⁸

23 Eurofound, 2011.

24 GHK, 2010.

25 EC, 2011.

26 EC, 2011.

27 AVSO & CEV, 2005a.

28 GHK, 2010.

Volontiranje mladih je ključna oblast politike Evropske unije

Volontiranje je ključni koncept EU politike mladih, koja uviđa da mladi mogu tražiti prilike za volontiranje i nastaviti volontirati tokom cijelog života, pod pretpostavkom da imaju dobre informacije o mogućnostima volontiranja i da imaju dobra iskustva s volontiranjem. U 2001. je usvojena nova Bijela knjiga “*Novi poticaj za mlade u Evropi,*”; koja ističe važnost volonterskog rada za profesionalni razvoj pojedinca. Posebno u situaciji ograničenih mogućnosti za visoko obrazovanje ili pronalazak plaćenog posla, volonterski rad je koristan za razvoj vještina koje se traže na tržištu i sticanje iskustava, što se može upisati u ESP ili ekvivalentne dokumente.

Promoviranje koristi od volonterskog rada i integriranje volontiranja u obrazovni sistem, kao redovne komponente na putu ostvarivanja karijere, bi mogli potaći mlade da volontiranje shvataju kao sastavni dio svog obrazovanja.²⁹ U mnogim zemljama članicama, vještine i kompetecije koje volonteri steknu tokom neformalnog učenja, se sada formalno priznaju. Neki primjeri uključuju austrijski volonterski pasoš, finsku knjižicu rekreativnog učenja, estonski volonterski pasoš, te bugarsku knjižicu volonterske evidencije. Ti dokumenti, slični ESP-u, su primarno namijenjeni mladima, za priznavanje njihovog volonterskog rada i povećanje koristi od volonterskog rada. U tim pasošima/knjižicama se evidentira vrsta i trajanje volonterskog rada i stečene vještine i koriste se za prenošenje tih informacija potencijalnim poslodavcima, za poticanje poslodavaca da zaposle upravo one koji su radili kao volonteri. Na primjer, austrijska Privredna komora i Služba za zapošljavanje priznaju volonterski pasoš.

Volontiranje u Sloveniji

Volontiranje u Sloveniji ima dugu tradiciju; volonteri su sastavni dio građanskog društva i mogu doprinijeti rješavanju brojnih društvenih potreba i izazova. Od nezavisnosti Slovenije, 1991., razvijeni su mnogi volonterski programi građanskog društva, uključujući NVO “Slovenačka filantropija: Udruženje za promociju i razvoj volontiranja” i “Društvo za razvoj preventivnog i volonterskog rada”. U 2003. ova dva udruženja su pokrenula zajednički program “Aktivnosti na promociji

Primjer dobrih praksi iz Slovenije i Knjižica evidencije neformalnog učenja i portfolio - NEFIKS

(GHK, 2009.)

NEFIKS je knjižica evidencije i on-line portfolio o neformalnom učenju imaoca knjižice, uglavnom učenika i studenata i nezaposlenih. NEFIKS evidentira znanje stečeno putem angažmana kao aktivnog građanina – putem rada, organizirane edukacije, rada u kampovima i volonterskih aktivnosti. NEFIKS je jedinstven sistem vrednovanja znanja i iskustava stečenih na neformalni način. Vođe programa prate ‘post hoc’ lična postignuća, a ocjenjuju ih interni i vanjski ocjenjivači iz centara za mlade iz cijele zemlje. Ovo vrednovanje, koje se priznaje u cijeloj zemlji, ima za cilj ubijediti poslodavce da uzmu u obzir i neformalno obrazovanje kao referencu za zapošljavanje. Preporučuje se da fakulteti koriste NEFIKS kao instrument za evidentiranje rezultata ostvarenih na praksi/praktičnom dijelu formalnih ispita.

volontiranja u Sloveniji”. To je rezultiralo razvojem slovenačke mreže volonterskih organizacija, koja povećava mogućnost angažmana volontera u organizacijama, predstavlja volonterske organizacije i daje informacije o volontiranju.³⁰ Pored toga, neformalni okvir uključuje mrežu volonterskih organizacija, održava se svake druge godine kongres volontera i urađen je profesionalni kodeks za volonterski rad.³¹

Kodeks etike za organizirano volontiranje uključuje osnovne preporuke i standarde minimalnog kvaliteta za volonterski rad; od svih volonterskih organizacija se očekuje pridržavanje.³² U februaru 2011. tokom evropske godine volontiranja, Slovenija je usvojila novi Zakon o volontiranju, urađen pod vođstvom Ministarstva javne uprave u konsultaciji sa slovenačkim NVO. Zakon definira prava i obaveze volontera, principe i mehanizme; uvodi sistematski monitoring sati volonterskog rada; zahtijeva da volonterske organizacije izdaju uvjerenja o konkretnim vještinama koje volonteri steknu tokom obavljanja volonterskog rada, što se kasnije može koristiti kao referenca pri traženju posla.³³

Po Zakonu, organizacije moraju voditi evidenciju o

29 EC, 2011.
30 Value, 2009.
31 Rakar et al, 2011.
32 Prosvoljstvo, 2006.

33 UKOM, 2011.
34 GHK, 2009.
35 EC, 2011.

volonterima i njihovim radnim zadacima; moraju osiguravati obuku i mentore i pokrivati sve troškove koje volonteri ostvare tokom obavljanja svog rada. Nezaposleni koji volontiraju ne gube svoj status nezaposlene osobe i mogu zadržati naknade po osnovu nezaposlenosti. Zakon je uveo državno priznanje i nagradu za volontera godine, koje daje Nacionalno vijeće mladih; formiraće se Nacionalno udruženje volontera, koje će pokrivati osiguranje za volontere.³⁴ Organizacije kojima upravljaju i vode pretežno volonteri, su oslobođene PDV-a.³⁵ Obzirom da je Zakon o volontiranju tek usvojen, nema podataka o njegovim učincima u praksi.

Volontiranje mladih se promovira i potiče

Većina slovenačkih volontera su mladi – srednjoškolski dobi 15-18 godina ili mladi dobi 19-30 godina, kako navodi Ministarstvo obrazovanja i sporta. Odrasli stariji od 30 godina, a naročito stariji od 64, volontiraju znatno manje od mladih.³⁶ Samo 10 do 19 procenata odraslih su volonteri.³⁷

Vlada potiče volontiranje ko-financiranjem volonterskih programa rada i uvođenjem volontiranja u školski nastavni program putem reforme obrazovanja.³⁸ Svake godine vladin Ured za mlade pokreće javnu kampanju za poticanje volonterskog rada mladih. U uspješnim sistemima volontiranja mladih u osnovnim i srednjim školama, učenicima se nudi određen broj sati volontiranja u njihovim zajednicama, kao godišnja vannastavna aktivnost za koju dobiju certifikat o učestvovanju.³⁹ Rana pozitivna iskustva s volontiranjem mogu postaviti temelje da učenici nastave volontirati tokom cijelog života u korist zajednice i društva u cjelini.

Primjer dobrih praksi iz Slovenije II Bodovi za volontiranje

(Trasner, 2010.)

Univerzitet u Ljubljani je uveo sistem akreditacije koji formalno priznaje vještine koje mladi steknu volonterskim radom; svaki student dobiva 2 boda za 60 sati volonterskog rada godišnje.

Nekoliko slovenačkih unvierziteta je uspostavilo programe volontiranja studenata koji osiguravaju mentore za nadgledanje i pomaganje studentima i savjetnike za nadziranje. Za sada, ovi programi nisu akreditirani u akademskom sistemu.⁴⁰

Volontiranje u Hrvatskoj

Volontiranje je zasnovano na dugoj tradiciji solidarnosti i podrške u zajednici. U 2001. je uspostavljen Nacionalni odbor za razvoj volontiranja i održane su konsultacije s akterima. U 2007. hrvatski Sabor je usvojio Zakon o volontiranju, prvi te vrste u regiji; taj Zakon nadopunjuje ostale nacionalne zakone i definira odnose između volontera, organizatora i korisnika.

Zakon promovira poticajan društveni ambijent za volonterski rad, ali takođe nastoji spriječiti zloupotrebe.⁴¹ Uređuje terminologiju, principe i uslove – sprječava diskriminaciju ili iskorištavanje; štiti korisnike i maloljetnike; uređuje ugovore, međunarodni volonterski angažman, kodeks etike i certifikate o volontiranju. Zakon predviđa vladino finansiranje Nacionalnog odbora za razvoj volontiranja i godišnje nacionalne nagrade za volontiranje.

Do sada, Zakon o radu nije izmijenjen, da bi se uskladio sa Zakonom o volontiranju, što rezultira nekim nepodudarnostima. Na primjer, Zakon o radu ne priznaje volonterski status prijavljenih nezaposlenih, te stoga država mora prestati s isplatom naknade za nezaposlenost za vrijeme volontiranja. Predviđa se da će se ova dva zakona u konačnici uskladiti.

Regionalni volonterski centri pružaju podršku za volontiranje mladih

U Hrvatskoj postoje četiri regionalna volonterska centra: Volonterski centar Osijek; Volonterski centar u okviru Udruženja za razvoj građanskog društva SMART u Rijeci; Volonterski centar u okviru Udruženja MISpliti; Volonterski centar Zagreb. Ti centri rade na promociji i razvoju volontiranja na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou; nude obuku za upravljanje volonterskim radom i educiranje javnosti o volontiranju; provode istraživanja.⁴² Potencijalnim volonterima se prezentiraju mogućnosti

36 GHK, 2009.
37 UKOM, 2011.
38 GHK, 2009.
39 CEV, 2007.

40 AVSO & CEV, 2005b.
41 Horvat, 2007.
42 CEV, 2008.

za volontiranje i zainteresirane organizacije se uvezuju s volonterima. Sva četiri regionalna centra u Hrvatskoj su primarno orijentirana na mlade.

Mreža hrvatskih volonterskih centara je zajednički projekt četiri volonterska centra. Mreža utiče na javne politike i zakonodavstvo, te promovira i donosi nacionalne standarde edukacije o volontiranju i upravljanju volonterskim radom; daje javnosti informacije o volontiranju, osigurava kvalitet volonterskih usluga i radi na razvoju dobrih praksi.⁴³

Nacionalni program za mlade u Hrvatskoj stavlja naglasak na učenje mladih putem volonterskog rada u zajednici (edukacija, mjera 12). Program ima za cilj povećanje prilika za volontiranje mladih (učestvovanje, mjera 7) i promoviranje mladih volontera među institucijama i firmama uz pomoć volonterskih centara.⁴⁴

III. Volontiranje u BiH: Izazovi, mogućnosti i preporuke

Tokom prethodne decenije uloženi su značajni napor na jačanju građanskog društva i promociji koncepta volontiranja. U BiH se odvijaju brojne volonterske aktivnosti i politika se mijenja, ali ostaju brojni izazovi. U ovom odjeljku se razmatraju ti izazovi, kao i mogućnosti i preporuke za aktere koji rade na promociji volontiranja i pružaju podršku za stvaranje povoljnog ambijenta za mlade volontere u BiH.

Izazovi i mogućnosti

1. Pojasniti zakonski okvir za volontiranje

U 2001. UN-ovo međunarodnoj godini volontera, naglašeno je da je povoljan nacionalni okvir za volontiranje značajan preduslov za rast volonterskog pokreta. Jasan nacionalni zakonski okvir bi razdvojio i pojasnio uloge plaćenog i volonterskog osoblja, i osigurao zakonsko priznavanje volonterskog rada građanskog društva.

Na nivou FBiH, još jedan izazov je taj što je volontiranje sada uređeno samo Zakonom o radu, koji ne odražava adekvatno koncept volonterskog rada.⁴⁵ Dva člana Zakona se odnose na rad pripravnika (član 26) i

volontera (član 28).⁴⁶ Član 26 kaže da poslodavac može obučavati pojedince koji nisu ranije radili i koji žele steći profesionalno radno iskustvo u struci. Pripravnik dobiva pripravnički ugovor i neplaćenu obuku uz rad u maksimalnom trajanju od jedne godine. Član 28 uređuje slučaj u kojem su radno iskustvo u struci ili stručni ispit obavezni za zapošljavanje. Zakon to ne smatra zaposlenjem već volonterskim radom; međutim volonter mora imti ugovor i zdravstveno osiguranje i osiguranje za nesretni slučaj. Stoga, bi bilo pravilnije ovaj aranžman smatrati stažom.⁴⁷ Za razliku od toga, volonterski rad se obavlja u oblasti po vlastitom izboru, ne nužno u struci, nije obavezan i ne zahtijeva radno iskustvo, posebno ne polaganje ispita ili sticanje profesionalnih certifikata ili kvalifikacija.

2. Unaprijediti monitoring nad provođenjem postojećih zakonskih propisa o volontiranju

Bez obzira na uspješno usvajanje Zakona o volontiranju u RS, ostaju izazovi vezani za implementaciju. Do sada nije uspostavljena metodologija monitoringa i implemetnacije ovog Zakona, i prema KCM Banja Luka, u općinama u RS se taj Zakon ne poštuje uvijek.⁴⁸ Za olakšanje provođenja Zakona, KCM Banja Luka je pokrenuo i donio politike volontiranja za sedam općina u RS: Mrkonjić Grad, Laktaši, Trebinje, Doboje, Derventa, Srebrenica i Banja Luka. Politike uključuju lokalne smjernice za širenje volontiranja, utvrđivanje prioriteta, razvoj sistema priznavanja i implemetnaciju politika na lokalnom nivou. Trebalo bi pratiti primjenu tih lokalnih politika, da bi se ocijenili njihovi učinci. Ako se pokažu uspješnima, lokalne politike volontiranja bi se mogle donijeti na općinskom nivou u FBiH, dok se ne donese entitetski Zakon o volontiranju.

3. Evidentirati volonterski rad u službenim radnim knjižicama

Dodatni izazov za širenje volonterizma u BiH je što se volonterski rad ne evidentira u radnim knjižicama. Po Zakonu o radu FBiH,⁴⁹ radna knjižica je službeni dokument, kojeg izdaju općinske vlasti na zahtjev svake osobe starije od 15 godina i u njoj se evidentira cjelokupan radni staž.⁵⁰ Međutim, oblik rada koji se može

43 UNV, 2009.

44 MoF, 2009.

45 LVS BH, 2011.

46 Službene Novine FBiH, 1999.

47 LVS BH, 2011.

48 YCC Banja Luka, 2011a.

49 U radnu knjižicu se upisuje obrazovanje, radno iskustvo, dugotrajno odsustvo s posla, nezaposlenost, dani i sati rada na povremenim poslovima, socijalno osiguranje i penziono osiguranje. (Službene novine FBiH, 1999).

50 Službene novine FBiH, 2000.

upisivati u radnu knjižicu je samo prijavljeni stalni radni odnos. Volonterski rad, čak ni u punom radnom vremenu, se ne upisuje u radnu knjižicu jer je to neplaćeni rad koji se obavlja bez ugovora o radnom odnosu. To je destimulativno za potencijalne volontere jer se važno iskustvo volonterskog rada ne priznaje kao radno iskustvo prilikom traženja posla. Mogli bi se razmotriti alternativni načini evidentiranja volonterskog rada, kao što su volonterski pasoš, ako se napusti sistem radnih knjižica.

4. Unaprijediti informacije i svijest o mogućnostima volontiranja

Postoji dosta prostora za donošenje strategija za privlačenje mladih volontera i za pojašnjenje propisa za njihovo učestvovanje u radu NVO. Mnogi ljudi, posebno mladi, izražavaju interes za volontiranje u NVO i davanje svog doprinosa zajednici. Međutim, da bi se prešlo s interesa na akciju, trebaće više informacija o mogućnostima volontiranja i koristima od toga – i za pojedinca i za društvo – kao što su sticanje radnog iskustva, radnih vještina, izgradnja individualne karijere, te davanje doprinosa široj zajednici.

Preporuke za unapređenje zakonskog okvira za volontiranje mladih

1. Donošenje nacionalnog zakonodavstva o volontiranju

Nacionalni zakon o volonterskom radu bi pojasnio i omogućio priznavanje volonterskog rada na cijeloj teritoriji BiH. Omogućiti bi zakonsko priznavanje i podigao svijest o koristima za pojedinca i zajednicu od volonterskog rada. Harmonizacija zakonodavstva o mladima u dva entiteta BiH i uspostavljanje volontiranja, kao ključne komponente politike mladih BiH, bi usmjerilo pažnju na volonterski sektor, kao pouzdan put profesionalnog i individualnog razvoja mladih.

2. Revidiranje Zakona o radu

Zakon o volontiranju u RS je usvojen, ali implementacija kasni; stoga se treba pratiti. Sedam općina u RS daje dobar primjer koji se može iskoristiti za olakšanje početka primjene zakona u ostalim općinama. Lokalne politike volontiranja bi trebale dati lokalne smjernice, utvrditi prioritete, uspostaviti metode priznavanja volonterskog rada i praćenja učinka politike.

3. Pratiti implementaciju postojećih zakonskih propisa

Zakon o volontiranju u RS je usvojen, ali implementacija kasni; stoga se treba pratiti. Sedam općina u RS daje dobar primjer koji se može iskoristiti za olakšanje početka primjene zakona u ostalim općinama. Lokalne politike volontiranja bi trebale dati lokalne smjernice, utvrditi prioritete, uspostaviti metode priznavanja volonterskog rada i praćenja učinka politike.

4. Osloboditi volontere i volonterske organizacije od poreza

Poreska oslobađanja pomažu osiguranju održivosti volonterskih organizacija. Slijedeći primjer evropskih zemalja, naknade i refundiranje troškova volontera bi trebali biti oslobođeni poreza. U Sloveniji, na primjer, organizacije kojima upravljaju i vode pretežno volonteri su oslobođene od PDV-a.

5. Razlikovati pripravničke i volonterske ugovore

U saradnji s vlastima, kompanije bi trebale praviti razliku između rada pripravnika ili stažista, isto bi pomoglo smanjenju postojeće neusklađenosti između zakona koji uređuju rad i zakona koji uređuju volontiranje.

Preporuke za strateško širenje i promociju volontiranja mladih

1. Uključiti volontiranje u obrazovni nastavni programa u BiH i priznavati vještine stečene volonterskim radom

Volontiranje bi se moglo uključiti u škole i fakultete, i prihvatiti kao komponenta nastavnog programa. Nedavna istraživanja pokazuju da su srednjoškolci najzainteresiraniji za volonterski rad, posebno u svojim lokalnim zajednicama.⁵¹ Fakulteti mogu dodjeljivati službene bodove studentima koji volontiraju, kao što je praksa u susjednim zemljama. Priznavanje važnosti volonterskog rada za učenje i priznavanje time stečenog iskustva i vještina, bi povećalo interes za volonterski rad u BiH. Nacionalni pasoš vještina ili volontiranja bi dao formalne, transparentne i uporedive evidencije o vještinama stečenim volonterskim radom i vrednovao sposobnosti i radno iskustvo. Koncept pasoša bi takođe mogao pomoći mladima, nezaposlenima i onima s niskim nivoom obrazovanja da se lakše uključe u tržište rada.

51 Powell i sar., 2007.

2. *Izrada nacionalne strategije komunikacije za promociju volontiranja*

Nacionalna strategija komunikacije bi trebala biti stalna i sastavni dio svakog programa promocije volontiranja. Strategija bi mogla uključiti nacionalne i lokalne kampanje informiranja javnosti i podizanja svijesti, događaje i dodjeljivanje nagrada u javnom i građanskom sektoru. Cilj bi bio promocija aktivnih građanskih prava i volonterskog rada među mladima i prihvatanje dobrih praksi iz drugih zemalja ili zajednica iz BiH. Za razliku od "sporadičnih" kampanja, stalne aktivnosti komunikacije bi podigle i održavale svijest javnosti o koristima od volontiranja i mogle bi potaći nove inicijative za volonterski rad. Mogle bi se organizirati godišnje manifestacije povodom 5. decembra, Međunarodnog dana volontera, ili povodom desete godišnjice Međunarodne godine volontera 2011. Moglo bi se odati javno priznanje za najbolje prakse volonterskog rada mladih putem nagrada, školarina ili drugih oblika priznanja, koji bi motivirali i potakli interes za volonterski rad mladih u BiH.

3. *Podrška nezaposlenim mladim ljudima da volontiraju*

Javne institucije i građansko društvo bi trebali ulagati u volonterske projekte koji uključuju nezaposlene mlade. Promoviranje prilika za volonterski rad mladih u centrima za rad, radnim klubovima i resursnim centrima, bi omogućilo priliku nezaposlenima da učestvuju u obuci uz rad, koja bi im mogla pomoći da nađu posao, olakšati integraciju u društvo i doprinijeti sveukupnom ličnom razvoju.⁵² Treba uspostaviti institucionalne aranžmane koji osiguravaju da se nezaposleni ne kažnjavaju za obavljanje volonterskog rada gubitkom socijalnih naknada.

4. *Iskoristiti potencijal društveno-odgovornog ponašanja poslovnog sektora u BiH*

Poticanje poslodavaca da učestvuju u volonterskim aktivnostima bi pružilo podršku za lokalne zajednice, uz poboljšanje reputacije i javnog imidža poslodavaca. Volonterske aktivnosti i društveno-odgovorno ponašanje

poslovnog sektora su relativno nov koncept za mnoge EU zemlje, ali te su prakse raširene, između ostalog, u Australiji, Britaniji, Kanadi i Sjedinjenim Državama. Uključivanje poslovnog sektora u volonterske aktivnosti ima velik potencijal u BiH i moglo bi biti posebno efektivno za upoznavanje mladih sa širokim spektrom mogućnosti za izbor karijere, koje možda nisu razmatrali. Poslovni sektor ima koristi od toga poboljšanjem svoje reputacije, stvaranjem dobre volje i dobivanjem mogućnosti pregleda potencijalnih talenata za zapošljavanje budućeg osoblja.

5. *Jačanje umrežavanja za promociju mogućnosti za volonterski rad*

Održavanje dobrih odnosa između javnog, privatnog i građanskog sektora može ojačati među-sektorsku saradnju i promovirati volontiranje. Aktivnosti umrežavanja se mogu organizirati među NVO, privatnim sektorom, akademskom zajednicom i medijima za razmjenu znanja i iskustava o volonterskom radu između BiH i drugih zemalja. Kompanije iz privatnog sektora mogu biti zainteresirane za sponzoriranje takvih događaja i aktivnosti u cilju jačanja razmjene i istraživanja mogućnosti dobivanja volontera s potrebnim kompetencijama; volonteri bi dobili informacije o raspoloživim angažmanima.

Zaključak

Iako BiH i susjedne zemlje prolaze kroz tranziciju u svom društveno-ekonomskom razvoju, priroda volontiranja, njegov imidž i organizacija, razvoj volonterskih aktivnosti, priznavanje volonterskog rada se kontinuirano popravljaju. Kao što je ranije pomenuto, 10 do 30 procenata mladih u BiH se može smatrati potencijalnim volonterima, što predstavlja značajan, ali još uvijek nedovoljno iskorišten društveni i ekonomski resurs. Povećanje volonterskog kadra će zahtijevati unaprjeđenje zakonskog okvira u zemlji, sveukupnu strategiju promocije volontiranja i umrežavanja, te kontinuirane napore na profesionalizaciji volonterske radne snage

52 Eurofound, 2011.

Ovu bilješku je pripremila Sandra Schlossar iz Jedinice za društveni razvoj Evrope i centralne Azije. Finansirana je putem granta italijanske vlade u okviru Druge inicijative za društveni razvoj za jugoistočnu Evropu, kojeg administrira Svjetska banka.

Bibliografija

- AVSO & CEV. Association of Voluntary Service Organizations & European Volunteer Center. 2003. Legal Position of Volunteers in the Czech Republic. Brussels.
- AVSO & CEV. Association of Voluntary Service Organizations & European Volunteer Center. 2005a. Country Report on the Legal Status of Volunteers in Romania. Brussels.
- AVSO & CEV. Association of Voluntary Service Organizations & European Volunteer Center. 2005b. Country Report on the Legal Status of Volunteers in Slovenia. Brussels.
- CEV. European Volunteer Center. 2007. Youth Volunteering Policies in Europe. Seminar Report. Skopje.
- CEV. European Volunteer Center. 2008. Volunteering in Western Balkans. Examples of Albania, Bosnia and Herzegovina and Croatia. Facts and Figures Report. Brussels.
- CEV. European Volunteer Center. 2011. CEV Members Consultation. European Skills Passport (ESP). Brussels.
- DTI. Danish Technological Institute. 2011. The Europass Skills Passport Questionnaire.
- EC. European Commission. 2011. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committees of the Regions. Communication on EU Policies and Volunteering: Recognizing and Promoting Cross-border Voluntary Activities in the EU. Brussels.
- European Infonet. 2011. 10 Million People Use Europass. European Affairs Article.
- Eurofound. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 2011. Participation in Volunteering and Unpaid Work. Second European Quality of Life Survey. Luxembourg.
- GHK. 2009. Study of Volunteering the European Union. Country Report Slovenia.
- GHK. 2010. Volunteering the European Union. Final Report.
- Horvat, Martina. 2007. Zakonsko Uredjenje Volonterstva u Republici Hrvatskoj. Ministry of Family Affairs, War Veterans and Intergenerational Solidarity and European Center for Not-for-Profit Law. Zagreb.
- Kacapor, Azra. 2002. Volunteering in Bosnia and Herzegovina. United Nations Volunteers Bosnia and Herzegovina.
- LVS BH. Local Voluntary Services BH. 2011. Volonteri u Zakonu. U Bosni i Hercegovini.
http://volontiram.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=108&Itemid=118
- Milosevic, Igor. 2005. Volunteering and Public Institutions. Association for Democratic Prosperity. ZID. Podgorica.
- MOF. Ministry of Family, Veterans' Affairs and Intergenerational Solidarity of the Republic of Croatia. 2009. National Youth Program from 2009 till 2013. Zagreb.
- Powell, Steve et al. 2007. We can. We volunteer. Pro-social values/ behavior and employability amongst young people in SEE and the impact of volunteer camps. SEEYN. South East European Youth Network. Promente. Sarajevo.
- Prostovoljstvo. 2006. Eticni Kodeks Organiziranega Prostovoljstva.
- Rakar, Tatjana et al, 2011. Civil Society in Slovenia. Ministry of Public Administration. Ljubljana.
- Sluzbene Novine Federacije Bosne i Hercegovine. 1999. Zakon o Radu FBiH. Broj 43/99. Sarajevo.
- Sluzbene Novine Federacije Bosne i Hercegovine. 2000. Pravilnik o Radnoj Kjniznici. Broj. 42/00. Broj 53/00. Sarajevo.
- Souto Otero, Manuel et al. 2008. European Inventory on Validation of Informal and Non-formal Learning. Final Report 2008. Birmingham.
- Trasner, Veronika. 2010. European Inventory on Validation of Non-formal and Informal Learning 2010. Country Report: 2010.
- UKOM. Republic of Slovenia. Government Communication Office. 2011. National Assembly Passes Volunteering Act. Ljubljana.
- UN General Assembly. 2008. A/63/184. Follow-up to the Implementation of the International Year of Volunteers. Report of the Secretary-General. New York.
- UNDP. United Nations Development Program in BH. 2009. National Human Development Report. The Ties that Bind. Social Capital in BH. Sarajevo.
- UNV. United Nations Volunteers and United National Development Program – Bratislava Regional Center, 2009. Understanding Volunteering for Development in South-Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States: Lessons for Expansion. Bratislava.
- UNV. United Nations Volunteers. 2011. Legal Framework for Volunteering in BH.
- USAID. 2009. 2008 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. Washington, DC.
- Value. Volunteering and Lifelong Learning in Universities in Europe. 2009. National Report: Slovenia. Ljubljana.
- VCZ. Volonterski Centar Zagreb. 2008. Volunteering in Croatia.
http://www.vcz.hr/userfiles/SMART_Fact%20sheet%20on%20volunteering.pdf
- KCM. Youth Communication Center Banja Luka. 2005. Project Albert Einstein. SEE Volunteers in SEE. Banja Luka.
- KCM. Youth Communication Center Banja Luka. 2011a. Prosocial Dimensions of Volunteering in BH. Banja Luka.
- KCM. Youth Communication Center Banja Luka. 2011b. Volontiranje u zakonu: ko, gdje i kako.